МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій
Кафедра теоретичної та консультативної психології

ПСИХОЛОГІЯ:
КОМПЛЕКС ПРОГРАМ НОРМАТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ, СПЕЦІАЛІСТІВ, МАГІСТРІВ

Навчальний посібник

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій
Кафедра теоретичної та консультативної психології

ПСИХОЛОПЯ:
КОМПЛЕКС ПРОГРАМ НОРМАТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ, СПЕЦІАЛІСТІВ, МАПСТРІВ

Навчальний посібник

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2013

УДК 159,9 (073)
ББК 88
П 86

Рекомендовано Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 7 від "31" січня 2013 року)

РЕЦЕНЗЕНТИ:
О. І. Бондарчук, доктор психологічних наук, професор
П. В. Лушин, доктор психологічних наук, професор
В. М. Чернобровкін, доктор психологічних наук, професор

Авторський колектив:
І. С. Булах, доктор психологічних наук, професор;
І. М. Бушай, доктор психологічних наук, професор;
Ю. А. Алексеєва, кандидат психологічних наук, доцент;
Н. І. Бігун, кандидат психологічних наук, доцент;
В. В. Волошина, кандидат психологічних наук, доцент;
О. В. Гоголь, кандидат психологічних наук, доцент;
Н. В. Гузій, доктор педагогічних наук, професор;
Ю. М. Кашпур, кандидат психологічних наук, доцент;
В. У. Кузьменко, доктор психологічних наук, професор;
І. М. Лисенко, кандидат психологічних наук, доцент;
Е. О. Помиткін , доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Помиткіна, кандидат психологічних наук, доцент;
Г. В. Смольнікова, кандидат психологічних наук, доцент;
Л. О. Ніколаєв, викладач.

П 86 Психологія : комплекс програм навчальних дисциплін професійної та особистісно орієнтованої підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів навчальний посібник / авт. кол. : І. С. Булах, І. М. Бушай, В. У. Кузьменко та ін. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. - 501 с.

Збірник навчальних програм призначений для розробки лекційних курсів з циклу теоретичних та практичних дисциплін, які викладаються в Інституті соціології, психології та соціальних комунікацій при підготовці студентів спеціальності "Психологія" за спеціалізацією "Психологія консультування"

УДК 159,9 (0
ББК

© Авторський колектив, 2013
© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 6

І. НОРМАТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО ЦИКЛУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ "БАКАЛАВР"

Програма курсу "АНТРОПОЛОГІЯ" (канд. психол. наук, доцент Л. В. Помиткіна) 8

Програма курсу "АКМЕОЛОГІЯ" (докт. педагог. наук, професор Н. В. Гузій) 19

Програма курсу "ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ " (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун) 33

Програма курсу "ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ" (канд. психол. наук, доцент І. М. Лисенко) 48

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ" (канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь) 61

Програма курсу "МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ" (докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко) 77

Програма курсу "КОНСУЛЬТАТИВНА ПСИХОЛОГІЯ" (канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур) 87

Програма курсу "ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ" (канд. психол. наук, доцент Ю. А. Алєксєєва) 102

ІІ. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ "ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ"

Програма курсу " ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ" (викладач Л. О. Ніколаєв) 115

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ" (викладач Л. О. Ніколаєв) 127

Програма курсу "ВІЗУАЛЬНА ПСИХОДІАГНОСТИКА" (канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь) 138

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВИХ КРИЗ" (докт. психол. наук, професор І. С. Булах) 149

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ" (докт. психол. наук, професор І. С. Булах) 165

Програма курсу "КОРЕКЦІЙНИЙ ВПЛИВ У КОНСУЛЬТАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ" (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун) 180

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ" (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун) 194

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ БІЗНЕСУ І УПРАВЛІННЯ"
(канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун) 20

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ РЕКЛАМИ" (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун) ...22

Програма курсу "ПОЗИТИВНА ПСИХОЛОГІЯ"
(канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун) 23

Програма курсу "ТРЕНІНГ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ"
(канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь)..... 25

Програма курсу "СУПЕРВІЗІЯ КОНСУЛЬТАНТА" (викладач Ніколаєв Л.О.)..... 26

Програма курсу "ПСИХОТЕХНИКА РОЗВИТКУ
ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА"
(канд. психол. наук, доцент В. В. Волошина)..... 27

Програма курсу "СІМЕЙНА ПСИХОЛОГІЯ"
(канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур)..... 28

Програма курсу "ІНДИВІДУАЛЬНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ"
(канд. психол. наук, доцент Ю. А. Алєксєєва)..... 29

Програма курсу "ГРУПОВА ПСИХОТЕРАПІЯ"
(канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь)..... 31

Програма курсу "ПРАКТИКУМ З КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ"
(канд. психол. наук, доцент І. М. Лисенко) 32

Програма спецкурсу "ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ ПОВЕДІНКИ"
(канд. психол. наук, доцент І. М. Лисенко) 33

Програма спецкурсу "ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГА ДОШКІЛЬНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ"
(канд. психол. наук, доцент Г. В. Смольнікова) 34

**III.НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄТОВАНОГО ЦИКЛУ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ "ПСИХОЛОГІЯ"**

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА"
(канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур)..... 35

Програма курсу "ІННОВАЦІЙНІ ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ У ВНЗ"
(докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко) 37

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ МОТИВАЦІЇ"
(канд. психол. наук, доцент В. В. Волошина)..... 38

**IV. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ
ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ
ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ "ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ"**

Програма курсу "СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ"
(докт. психол. наук, професор І. М. Бушай) 39

Програма курсу "ВІКОВО-ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ"
(канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур).....407

Програма курсу "АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ"
(канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун).....419

Програма курсу "ДІЛОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ"
(докт. психол. наук, професор І. М. Бушай).....433

V. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ "ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ"

Програма курсу "МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВНЗ"
(докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко).....443

Програма курсу "СУЧАСНІ НАПРЯМИ ПЕРСОНОЛОГІЇ"
(канд. психол. наук, доцент Ю. А. Алєксєєва).....455

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ ОБДАРОВАНОСТІ"
(докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко).....469

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА"
(докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко).....481

VI. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ "ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ"

Програма спецкурсу "ПСИХОЛОГІЯ ДУХОВНОСТІ"
(докт. психол. наук, професор Е. О. Помиткін).....492

ПРОГРАМА КУРСУ
"ІНДИВІДУАЛЬНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ"

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни "Індивідуальне консультування" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ОКР "Бакалавр", галузь знань 0301 "Соціально-політичні науки", спеціальність 6.03010201 "Психологія", спеціалізації "Психологія консультування".

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: методи індивідуального консультування, що сприяють розвитку і гармонізації особистості.

Міждисциплінарні зв'язки: консультативна психологія, віково-психологічне консультування, основи психокорекції, основи психотерапії та інші.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні аспекти індивідуального консультування.
2. Технологія проведення індивідуального консультування.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни "Індивідуальне консультування" є: забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями з основ індивідуального психологічного консультування, формування у студентів умінь проводити консультативні бесіди з людьми різних вікових категорій, встановлювати з ними контакт, допомагати у вирішенні особистісних і міжособистісних проблем, застосовувати комплекс комунікативних технік та консультативних методів, що сприяють розвитку і гармонізації їх особистості.

1.2.Основними завданнями вивчення дисципліни "Індивідуальне консультування" є: висвітлити теоретичний матеріал з питань індивідуального консультування як виду практичної психологічної допомоги людям з різними проблемами; проаналізувати основні структурні моделі індивідуальної консультативної роботи; розкрити особливості підготовки і проведення індивідуального консультування, його етапів і процедур; ознайомити студентів з етапами консультативної бесіди, формами і процедурами її проведення; охарактеризувати особливості впливу різних позицій психолога-консультанта на клієнта і хід бесіди; виробити у студентів ряд практичних умінь та навичок; здатність застосовувати на практиці навички уважного слухання та технік корекційного впливу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

оволодіти наступними знаннями: теоретичні основи процесу індивідуального консультування, його етапи, форми та методи впливу; сутність базових понять процесу діалогічного спілкування (емпатійне слухання, конгруентність, безумовне

прийняття, раппорт і т.д.); основні етапи консультативної бесіди; особливості консультатування людей з особистісними та міжособистісними проблемами;

вміннями: проводити психологічний аналіз проблем та психологічної ситуації клієнта і формулювати психоконсультативний запит; володіти процедурами проведення консультативної бесіди; використовувати різні моделі індивідуального консультування; виявляти в процесі психологічного консультування модальності внутрішнього світу клієнта: думки, ірраціональні переконання, змішані почуття, бажання, можливості;оволодіти вмінням використовувати різні комунікативні техніки; розрізняти індивідуальні особливості психічних процесів та робити прогнози щодо психологічного діагнозу;оволодіти технологіями розробки практичних рекомендацій для клієнтів з особистісними та міжособистісними проблемами,

що забезпечують формування компетенцій: здатність учитися (КСО 03); здатність до критики й самокритики (КСО 04); креативність, здатність до системного мислення (КСО 05); адаптивність і комунікабельність (КСО 06); наполегливість у досягненні мети(КСО 07); толерантність (КСО 09); базові знання в галузі, необхідні для освоєння загальнопрофесійних дисциплін (КЗН 4); здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою (КІ–1); володіння знаннями з основ психокорекції та консультативної психології як основних напрямів психологічної допомоги та супроводу клієнтів (КЗП – 8); здатність використовувати професійно-профільні знання в галузі сімейної психології, індивідуального, сімейного та групового психоконсультування (КСП -3).

1.4. Примірний тематичний план.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години/__2____ кредитів ECTS. Загальна кількість годин – 72 год.; аудиторних – 40 год. Лекції – 12 год. Практичні заняття – 16 год. Індивідуальна робота – 12 год. Самостійна робота – 32 год. Залік.

Назви модулів і тем	Кредити ECTS	Кількість годин				
		Всього	Самостійна робота	Аудиторна робота		
				Лекції	Практично-семінарські	Індивідуальна робота
Модуль 1. Теоретичні аспекти індивідуального консультування						
Тема 1. Основні принципи, мета та завдання індивідуального консультування	1	11	5	2	2	2
Тема 2. Організація та підготовка до індивідуального консультування.		11	5	2	2	2
Тема 3. Структурні моделі індивідуального консультування.		12	6	2	2	2
Модуль 2. Технологія проведення індивідуального консультування						
Тема 1. Бесіда як основний метод індивідуального		10	4	2	2	2

Назви модулів і тем	Кредити ECTS	Кількість годин				
		Всього	Самостійна робота	Аудиторна робота		
				Лекції	Практично-семінарські	Індивідуальна робота
консультування.	2					
Тема 2. Комунікативні техніки індивідуального консультування.		14	6	2	4	2
Тема 3. Специфіка індивідуального консультування, повязаного з особистісним розвитком та міжособистісними проблемами клієнта.		14	6	2	4	2
Загальна кількість годин	**2**	**72**	**32**	**12**	**16**	**12**

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Тема 1.1. Основні принципи, мета та завдання індивідуального консультування.

Поняття індивідуального консультування. Відмінність індивідуального консультування від індивідуальної психотерапії та психокорекції, інтерв'ювання. Основна мета та завдання індивідуального консультування. Принципи індивідуального консультування (доброзичливе й безоцінне ставлення до клієнта,орієнтація на норми й цінності клієнта, заборона давати поради, повага до особистості, анонімність і конфеденціальність, розмежування особистих і професійних відносин, клієнт бере на себе відповідальність за те, що з ним відбувається, не нашкодь). Загальні вимоги до психолога-консультанта. Кодекс професійної етики психолога-консультанта. Спеціальні вимоги до консультанта при різних видах консультування (інтимно-особистісному, сімейному, педагогічному). Особистісні якості консультанта та його система цінностей. Розвиток самосвідомості психолога-консультанта (фізичної, психосоціальної, культурної, професійної).

Тема 1.2. Організація та підготовка до індивідуального консультування.

Організація індивідуальної роботи психолога. Оформлення приміщення для проведення консультації. Технічне обладнення психологічного консультування. Запеспечення психологічної консультації документацією, канцелярськими та методичними матеріалами. Правила заповнення регістраційного журналу. Час, необхідний для індивідуального консультування. Взаємодія психолога-консультанта с іншими спеціалістами. Основні причини звернення до психолога-консультанта. Класифікація запитів (за В. К. Лосєвим, А. І. Луньковим): некоструктивні (узагальнений запит, маніпулятивний), конструктивні (запит по інформацію, запит про допомогу у

саморозвитку, запит про зняття симптому, запит про трансформацію). Вивчення клієнта як особистості. Рівні розвитку клієнтів (за А. Айві): преопераціональний, конкретно-операціональний, самокерований операціональний, взаємодіючий. Основні орієнтації клієнтів (В. В. за Століним): 1) ділова орієнтація; 2) рентна орієнтація; 3) ігрова орієнтація. Типи клієнтів (за Обзовим Н.Н.) : 1) за характером запиту на психологічу допомогу (не впевнений у собі, впевнений у собі, клієнт який довіряє лише собі, клієнт з потребою висловитися, який чекає співчуття); 2) за особливостями сприйняття психічних явищ серед клієнтів виділяють наступні типи (раціоналістичний; інтуітивно орієнтований, емоційний), 3) за способом роботи зі своїми проблемами (клієнт, який прагне у складній життєвій ситуації змінити свою поведінку, стиль життя, але не знає як це зробити; клієнт, який у важкій ситуації прагне зберігти свій позитивний образ Я в глазах оточуючих, але не бере на себе відповідальність за власні помилки); 4) залежно від статі клієнта.

Тема 1.3. Структурні моделі індивідуального консультування.

Ознайомлення з особливостями різних моделей індивідуального консультування. Сьомікрокова модель консультування К. Геральд, Д. Геральд. Основні етапипроведення індивідуального консультування: 1) підготовка до консультації; 2) встановлення контакту; 3) активне слухання; 4) фокус на емоціях клієнта, 5) фокус на думках клієнта, 6) фокус на поведінці клієнта, 7) завершення консультації. П'ятикрокова модель консультування Р. Фоли, Б. Шарфа. Основні етапи індивідуального консультування: 1) допомога клієнту в подоланні психологічного дискомфорту; 2) отримання інформації; 3) підтримка контролю; 4) підтримка емоційного контакту; 5) завершення бесіди. П'ятикрокова модель А. Айві. Основні етапи індивідуального консультування: 1) контакт і структурування; 2) збір інформації,визначення бажаних результатів; 4) дослідження альтернатив і конфронтацій; 5) узагальнення і перенесення засвоєного у повсякденне життя. Чотирьохфазна модель консультативної бесіди Ю. Є. Альошиної. Основні етапи індивідуального консультування: 1) знайомство і початок бесіди; 2) розпитування клієнта, формулювання і перевірка консультативних гіпотез; 3) корекційний вплив; 4) завершення бесіди. П'ятикрокова модель Р. С. Немова. Основні етапи індивідуального консультування: 1) підготовчий етап; 2) етап налаштування; 3) діагностичний; 4) етап рекомендацій; 5) контрольний. П'ятикрокова модель С. В. Петрушевського. Основні етапи індивідуального консультування: 1) створення атмосфери довіри і безпеки для клієнта; 2) прояснення проблеми клієнта та бажанного результату; 3) переформулювання визначеної клієнтом проблеми в психологічну проблему (виявлення причини проблеми в субъективній реальності клієнта) ; 4) здійснення психологічного впливу, допомога клієнту в зміненні своєї суб'єктивної реальності для вирішення проблеми; 5) визначення ступеня задоволеності клієнта результатами консультації та обговорення подальшої роботи.

саморозвитку, запит про зняття симптому, запит про трансформацію). Вивчення клієнта як особистості. Рівні розвитку клієнтів (за А. Айві): преопераціональний, конкретно-операціональний, самокерований операціональний, взаємодіючий. Основні орієнтації клієнтів (В. В. за Століним): 1) ділова орієнтація; 2) рентна орієнтація; 3) ігрова орієнтація. Типи клієнтів (за Обзовим Н.Н.) : 1) за характером запиту на психологічну допомогу (не впевнений у собі, впевнений у собі, клієнт який довіряє лише собі, клієнт з потребою висловитися, який чекає співчуття); 2) за особливостями сприйняття психічних явищ серед клієнтів виділяють наступні типи (раціоналістичний; інтуїтивно орієнтований, емоційний), 3) за способом роботи зі своїми проблемами (клієнт, який прагне у складній життєвій ситуації змінити свою поведінку, стиль життя, але не знає як це зробити; клієнт, який у важкій ситуації прагне зберігти свій позитивний образ Я в глазах оточуючих, але не бере на себе відповідальність за власні помилки); 4) залежно від статі клієнта.

Тема 1.3. Структурні моделі індивідуального консультування.

Ознайомлення з особливостями різних моделей індивідуального консультування. Сьомікрокова модель консультування К. Геральд, Д. Геральд. Основні етапипроведення індивідуального консультування: 1) підготовка до консультації; 2) встановлення контакту; 3) активне слухання; 4) фокус на емоціях клієнта, 5) фокус на думках клієнта, 6) фокус на поведінці клієнта, 7) завершення консультації. П'ятикрокова модель консультування Р. Фоли, Б. Шарфа. Основні етапи індивідуального консультування: 1) допомога клієнту в подоланні психологічного дискомфорту; 2) отримання інформації; 3) підтримка контролю; 4) підтримка емоційного контакту; 5) завершення бесіди. П'ятикрокова модель А. Айві. Основні етапи індивідуального консультування: 1) контакт і структурування; 2) збір інформації,визначення бажаних результатів; 4) дослідження альтернатив і конфронтацій; 5) узагальнення і перенесення засвоєного у повсякденне життя. Чотирьохфазна модель консультативної бесіди Ю. Є. Альошиної. Основні етапи індивідуального консультування: 1) знайомство і початок бесіди; 2) розпитування клієнта, формулювання і перевірка консультативних гіпотез; 3) корекційний вплив; 4) завершення бесіди. П'ятикрокова модель Р. С. Немова. Основні етапи індивідуального консультування: 1) підготовчий етап; 2) етап налаштування; 3) діагностичний; 4) етап рекомендацій; 5) контрольний. П'ятикрокова модель С. В. Петрушевського. Основні етапи індивідуального консультування: 1) створення атмосфери довіри і безпеки для клієнта; 2) прояснення проблеми клієнта та бажанного результату; 3) переформулювання визначеної клієнтом проблеми в психологічну проблему (виявлення причини проблеми в субъективній реальності клієнта) ; 4) здійснення психологічного впливу, допомога клієнту в зміненні своєї суб'єктивної реальності для вирішення проблеми; 5) визначення ступеня задоволеності клієнта результатами консультації та обговорення подальшої роботи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.
ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Тема 2.1. Бесіда як основний метод індивідуального консультування.

Основні етапи індивідуального консультування. Особливості проведення першої консультативної бесіди. Процедури консультативної бесіди: процедура зустрічі клієнта; процедура "зняття психологічних препон"; процедура створення емоційної довіри; процедура активізації мислення та пам'яті клієнтів; процедура підкріплення; процедура переконання, роз'яснення, пошук рішення, уточнення діталей, процедури на етапі змін, психолог використовує позиції: "дзеркало", "будильник", "лялька", "посередник". Правила формулювання порад і рекомендацій. Позиції психолога-консультанта. Позиції обумовлені змістом дій консультанта (за Меновщиковим): консультант-порадник, консультант-помічник, консультант-експерт. Позиції обмовлені емоційним тоном дій консультанта, залежно від директивного, недирективного і проміжного підхода (за Г. С. Абрамовою): взаємодія на рівних; взаємодія з позиції "зверху"; взаємодія з позиції "знизу"). Рольові позиції психолога-консультанта за Н. В. Самоукіной: психолог – нейтральний порадник, психолог-програміст, психолог-слухач, психолог-"дзеркало", психолог-"катализатор".Особистісні помилки психологів-консультантів (за Н. В. Самоукіною): самоствердження в діалозі, надлишкова природність або штучність, прагнення давати поради, консультація проходить як монолог психолога-консультанта, психолог проецирує власні труднощі на клієта, психолог оцінює клієнта, психолог переживає проблеми клієнта як свої власні, багаточасова консультація, психолог як об'єкт маніпулювання з боку клієнта. Професійні помилки психологів-консультантів (за Р. С. Нємовим): 1) невірне заключення психолога про зміст проблеми клієнта; 2) невірні рекомендації по вирішенню проблеми; 3) неправільні дії клієнта по виконанню рекомендацій отриманих від консультанта.Помилкові ролі психолога-консультанта за С. В. Петрушевським: "Друг", "Педагог", "Лікар", "Слідчий", "Авторитет". Складні ситуації для консультантів (зовнішні та внутрішні умови їх виникнення).

Тема 2.2. Комунікативні техніки індивідуального консультування.

Основні елементи уважної поведінки консультанта (контакт очей, конгруентна невербальна поведінка, якості голосу, уважне слухання). Невербальна підстройка до клієнта за допомогою жестів та поз. Вербальне спілкування. Умови уважного слухання: емпатійність, конгруентність, безумовне прийняття. Я-твердження клієнта.Недирективні методи індивідуального консультування. Навички уважного слухання: перефразовування, узагальнення, повторення ключових слів, паузи мовчання, підтримка, відображення почутів, підсумування, запитання. Класифікація запитань за ступенєм об'єму відповіді: закриті та відкриті. Класифікація запитань в залежності від ступеня участі психічних процесів: питання змістовного характеру та питання емоційного характеру. Класифікація запитань в залежності від їх ефективності: ефективні (уточнюючи, пошукові, переломні, гіпотетічні) та неефективні ("Чому? Навіщо?", альтенативні та запитання у вигляді тверджень). Директивні методи

індивідуального консультування (техніки впливу): конфронтація, інтерпретація, зворотній зв'язок, порада, логічні наслідки.

Тема 2.3. Специфіка індивідуального консультування, повязаного з особистісним розвитком та міжособистісними проблемами клієнта.

Типові ситуації психологічного консультування: особистісні проблеми (нерозвинутість певних здібностей; проблеми повязані з темпераментом, недостатністю розвитку певних рис характеру, з емоційними переживаннями; проблеми здоровья, самопочуття, проблеми прийняття рішень, проблеми в сфері міжособистісних відносин (дефіцит в розвитку навичок соціальної поведінки, нерозвиненість форм ділового спілкування, проблеми взаємовідносин у сім'ї, проблеми керівництва людьми). Загальні рекомендації з розвитку здібностей клієнта. Практичні поради з розвитку пізнавальних та комунікативних здібностей. Ознайомлення з приблизною програмою розвитку організаційних здібностей. Практичні рекомендації з психологічного консультування, пов'язаного з особистісним розвитком, з питанням корекції рис характеру, з розвитку ділових якостей характеру. Поради з розвитку волі. Консультування клієнтів з мотиваційними проблемами. Загальні рекомендації з проблем міжособистісних відносин (відсутність у клієнта соціального інтересу; невміння привертати до себе увагу, самопрезентуватися; висловлювати компліменти і правильно реагувати на них; невдачі при виборі професії, невдачі в конкуренції з іншими людьми; неможливість ефективного ділового спілкування; нездатність бути лідером, нездатність підкорятися іншим).

3. Рекомендована література:

1. *Айви А., Айви М., Саймэк-Даунинг Л.* Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники : практическое руководство. – М. : Психологический колледж, 1999. – 487 с.
2. *Алешина Ю. Е.* Семейное и индивидуальное психологическое консультирование. – М. : Ред.-изд. центр консорциума "Соц. здоровье России", 1994. – 171 с.
3. *Немов Р. С.* Основы психологического консультирования : учеб. для студ. педвузов. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 528 с.
4. *Цимбалюк І. М.* Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс : навч. посібник. – К. : Професіонал, 2005. – 656 с.
5. *Абрамова Г. С.* Практикум по психологическому консультированию. – Екатеринбург : Деловая книга, 1995. – 128 с.
6. *Айві А.* Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта : навч. посібник / пер. з англ. О. Абесонової. – К. : Сфера, 1998. – 342 с.
7. *Бондаренко А. Ф.* Психологическая помощь: теория и практика. – Изд. 3-е, испр. и доп. – М. : Класс, 2001. – 336 с.
8. *Васьковская С. В., Горностай П. П.* Психологическое консультирование: Ситуац. задачи. – К. : Вища шк., 1996. – 192 с.
9. *Глэддинг С.* Психологическое консультирование. – 4-е изд. – СПб. : Питер,

2002. – 736 с.
Горностай П. П., Васьковская С. В. Теория и практика психологического консультирования: Проблемный подход. – К. : Наук. думка, 1995. – 128 с.
Гудвин Дж. Исследование в психологии: методы и планирование. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 558 с.
2. *Кабиров Ф. З.* Позиция психолога в практике психокоррекции : учеб. пособие. – Омск : Изд-во Ом ГПУ, 2001. – 79 с.
3. *Кочюнас Р.* Психологическое консультирование и групповая психотерапия. – 3-е изд., стереотип. – М. : Академический проект; Трикста, 2004. – 464 с.
14. *Ліщинська О. А.* Порадник практичного психолога. – Івано-Франківськ : Галичина, 2000. – 82 с.
15. *Меновщиков В. Ю.* Введение в психологическое консультирование. 2-е изд., стереотип. – М. : Смысл, 2000. – 109 с.
16. *Моховиков А. Н.* Телефонное консультирование. – М. : Смысл, 1999. – 408 с.
17. *Мэй Р.* Искусство психологического консультирования / пер. с англ. Т. К. Крутовой. – М. : Класс, 1994. – 144 с.
18. *Нельсон-Джоунс Р.* Теория и практика консультирования. – СПб. : Питер, 2001. – 464 с.
19. *Овчарова Р. В.* Технология практического психолога образования : учеб. пособие для студентов вузов и практических работников. – М. : ТЦ Сфера при участии "Юрайт – М", 2001. – 448 с.
20. Основи консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій : методичні рекомендації для студентів педінститутів / укл. О. Ф. Бондаренко. – К. : РНМК Міносвіти України, 1992. – 114 с.
21. *Пахальян В. Э.* Личностно-ориентированное консультирование в образовании. Материалы к организации и проведению учебных занятий. Часть 1. Методология и организация. – М. : ПЕРСЭ, 2003. – 96 с.
2. *Прихожан А. М.* Психология неудачника: Тренинг уверенности в себе. – М. : Сфера, 1999. – 192 с.
3. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии / под ред. М. К. Тутушкиной. – СПб. : Дидактика Плюс, 1999. – 348 с.
4. Психологическое консультирование в школе / сост. Н. В. Коптева. – Пермь, 1993. – 220 с.
Роджерс К. Р. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы : монография / пер. с англ. О. Кондрашевой, Р. Кучкаровой ; редакторы: И. Гришпун, С. Бобоко, В. Ряшина. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 464 с.
Самоукина Н. В. Практический психолог в школе: лекции, консультации, тренинги. – М. : Изд-во Ин-та Психотерапии, 2003. – 244 с.
Соммерз-Фланаган Дж., Соммерз-Фланаган Р. Клиническое интервьюрование. – М. : Вильямс, 2006. – 672 с.
Столин В. В. Уровни и единицы самосознания // Психология самосознания.

Хрестоматия. – Самара : БАХРАХ-М, 2000. – С. 123-155.
29. *Чистякова М. И.* Психогимнастика / под ред. М. И. Буянова. – М.: Просвещение, 1990. – 128 с.
30. *Шнейдер Л. Б.* Пособие по психологическому консультированию : учеб пособие. – М. : Ось-89, 2003. – 272 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Питання до заліку

1. Поняття індивідуального консультування.
2. Відмінність індивідуального консультування від індивідуальної психотерапії та психокорекції, інтерв'ювання.
3. Основна мета та завдання індивідуального консультування.
4. Принципи індивідуального консультування.
5. Загальні вимоги до психолога-консультанта.
6. Кодекс професійної етики психолога-консультанта.
7. Спеціальні вимоги до консультанта при різних видах консультування (інтимно-особистісному, сімейному, педагогічному).
8. Особистісні якості консультанта та його система цінностей.
9. Організація індивідуальної роботи психолога.
10. Оформлення приміщення для проведення консультації. Технічне обладнення психологічного консультування.
11. Правила заповнення реєстраційного журналу.
12. Основні причини звернення до психолога-консультанта. Класифікація запитів.
13. Вивчення клієнта як особистості.
14. Рівні розвитку клієнтів.
15. Типи клієнтів.
16. "Важкі" клієнти, техніки работи з ними.
17. Сьомікрокова модель консультування К. Геральд, Д. Геральд.
18. П'ятикрокова модель консультування Р. Фоли, Б. Шарфа.
19. П'ятикрокова модель А. Айви.
20. Чотирьохфазна модель консультативної бесіди Ю.Є. Альошиної
21. П'ятикрокова модель Р. С. Немова.
22. П'ятикрокова модель С. В. Петрушевського.
23. Основні етапи індивідуального консультування.
24. Особливості проведення першої консультативної бесіди.
25. Процедури консультативної бесіди.
26. Правила формулювання порад і рекомендацій.
27. Позиції психолога-консультанта.
28. Особистісні та професійні помилки психолога-консультанта.
29. Основні елементи уважної поведінки консультанта.
30. Невербальна підстройка до клієнта.
31. Умови уважного слухання.

Недирективні методи індивідуального консультування.
Класифікація запитань.
Директивні методи індивідуального консультування
Типові ситуації психологічного консультування.
Загальні рекомендації з розвитку здібностей клієнта.
Практичні рекомендації з психологічного консультування, повязаного з особистісним розвитком, з питанням корекції рис характеру, з розвитку ділових якостей характеру.
38. Практичні рекомендації з розвитку волі.
39. Консультування клієнтів з мотиваційними проблемами.
40. Робота з проблемами у міжособистісних відносинах клієнтів.

5. Засоби діагностики успішності навчання – усне опитування та вирішення завдання (психологічних задач) для практичних занять, комплекти завдань для модульних робіт, індивідуальні завдання, теми доповідей та рефератів.

6. Індивідуальні та контрольні завдання для проведення модульного контролю.

Завдання тестового контролю

1. Рівень розвитку клієнта за А. Айві, який характеризується відсутністю цілеспрямованості. Клієнт не бачить і не шукає альтернативні розв'язки проблеми, має значні суперечності, які він не усвідомлює, називається:
а) преопераціональний;
б) конкретно-операціональний;
в) самокерований операціональний;
г) взаємодіючий.

2. Поведінка консультанта стосовно клієнта, який піддає сумніву слова консультанта, суперечливий, але при цьому переконаний у своїй правоті:
а) консультант, працюючи з таким клієнтом, повинен бути максимально зібраним, чітким, навіть категоричним у висловленнях і поведінці.
б) психологу-консультанту слід тільки підказками, припущеннями допомагати розібратися в ситуації.
в) доброзичлива участь стосовно клієнтів цього типу й ігнорування тих особливостей поедінки, які відштовхують інших людей;
г) поради стосовно таких людей не обов'язкові, вони можуть навіть відштовхнути їх. Головне завдання психолога слухати клієнта.

3. Чотирьохфазна модель консультативної бесіди Ю. Є. Альошиної складається з наступних етапів:
а) знайомство і початок бесіди;

б) розпитування клієнта;
в) дослідження альтернатив і конфронтацій;
г) завершення бесіди.

4. Помилкова рольова позиція психолога-консультанта:
а) психолог-нейтральний порадник;
б) психолог-слухач;
в) психолог-"друг";
г) психолог-"дзеркало".

5. Умова уважного слухання, при якої психолог сінтонно реагує на висловлювання клієнта називається:
а) емпатійність;
б) конгруентність;
в) безумовне прийняття;
г) всі відповіді неправильні.

6. Консультативна бесіда триває:
а) 60 хвилин;
б) 45 хвилин;
в) 70 хвилин;
г) 90 хвилин.

7. Вкажіть неправильну відповідь. До конструктивних запитів відносять:
а) запит по інформацію;
б) запит про допомогу у саморозвитку;
в) узагальнений запит;
г) запит про зняття симптому.

8. Основні орієнтації клієнтів (за В. В. Століним):
а) ділова орієнтація;
б) рентна орієнтація;
в) ігрова орієнтація;
г) всі відповіді вірні.

9. Неефективним запитанням є:
а) уточнюючи;
б) пошукові;
в) альтенативні;
г) гіпотетічні.

10. Етап дослідження альтернатив і конфронтацій в консультативній моделі виділив:
а) Р. С. Немов;
б) С. В. Пеструшевський;
в) А. Айві;
г) М. Меновщиков.

11. Психолог-консультант:
а) працює з людьми, що звертаються до нього;
б) має справу головним чином з такими проблемами, як самогубства або наркоманія;
в) допомагає організаціям знаходити потрібні відповіді на проблеми, що стосуються людей;
г) вірні всі відповіді.

12. У шкільному консультуванні:
а) надається психологічна підтримка учням;
б) проводяться співбесіди й тести;
в) прагнуть запроваджувати ефективні методи навчання;
г) вірні всі відповіді.

13. Інтерпретація як коментар – це:
а) перехід до іншого масштабу бачення ситуації або у зведення в одну логічну систему розрізнених і часто не пов'язаних у свідомості клієнта деталей психологічної ситуації, що піднімає його на новий рівень розуміння проблем;
б) виявлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами;
в) трактування або подача в новому ракурсі сказаного або продемонстрованого клієнтом, а також того, що було виявлено за допомогою діагностичних методик і процедур до початку й у процесі спілкування;
г) жодна відповідь не вірна.

14. Маніпулятивний запит виникає в тих випадках, коли:
а) людині несвідомо хочеться зберегти ілюзію всемогутності відносно третіх осіб;
б) людина впевнена у тому, що існують такі варіанти поведінки, які можуть змінити в бажаному напрямку поведінку інших людей;
в) ігнорується свобода вибору, наявна в інших людей тією самою мірою, як і в клієнта, що звернувся;
г) усі відповіді вірні.

15. Зустрічаючись із маніпулятивним запитом, психолог повинен повідомити клієнта, що:
а) не може вирішувати проблеми третіх осіб заочно, тим більше якщо вони самі цього не прагнуть;

б) психолог може допомогти клієнту вирішити його проблеми, що виникають у зв'язку з взаєминами з цими третіми особами;
в) виключення становить запит батьків щодо дитини з важкими поведінковими й психічними порушеннями, оскільки батьки продовжують відповідати за таких дітей, а їх власні ресурси взаємодії з такою дитиною повністю вичерпані;
г) усі відповіді вірні.

16. Правила перефразування:
а) психолог не може викривляти або заміняти зміст твердження клієнта, а також додавати що-небудь від себе;
б) психолог повинен уникати дослівного повторення висловлення клієнта;
в) психолог прагне виражати думки клієнта своїми словами.
г) всі відповіді правильні.

17. Вкажіть неправильну відповідь. При консультуванні клієнта з проблемами рис характеру він звертає увагу на основні групи рис:
а) вольові риси характеру;
б) ділові риси характеру;
в) комунікативні риси характеру;
г) всі відповіді невірні.

18. Вкажіть неправильну відповідь. До основних елементів уважного слухання консультанта відносяться:
а) конгруентна невербальна поведінка;
б) повторення ключових слів;
в) перефразовування;
г) конфронтація.

19. Вкажіть неправильну відповідь. До директивних методів індивідуального консультування відносяться:
а) зворотній зв'язок;
б) інтерпретація;
в) відображення почуттів;
г) порада.

20. Техніки уважного слухання при якій виражається основна ідея декількох мало пов'язаних між собою тверджень або довгого й заплутаного висловлення клієнта називається:
а) інтерпретація;
б) перефразування;
в) узагальнення;
г) підсумування.

21. Негативними поведінковими прийомами в діяльності консультанта вважаються:
а) повторення і уточнення тверджень клієнта;
б) відкрита поза;
в) використання у мові інтонації невдоволення;
г) помірний темп мовлення.

22. Використання відкритих запитань є доцільним коли:
а) необхідно зосередити увагу клієнта на почуття;
б) виникає потреба показати клієнту, що його ставлення до проблеми є неприйнятне;
в) консультант хоче підкреслити суттєві моменти бесіди;
г) психолог ставить за мету узагальнити одержану в ході бесіди інформацію.

23. Закриті питання дають можливість:
а) виявити механізми психологічного захисту;
б) уточнити інформацію, яка поступає від клієнта;
в) встановити щирі, довірливі стосунки з клієнтом;
г) організувати ефективний зворотний зв'язок з клієнтом.

24. Техніка узагальнення призначена для:
а) отримання інформації про клієнта;
б) відображення почуттів клієнта;
в) здійснення переходу до обговорення іншої теми або до наступного етапу бесіди;
г) ознайомлення клієнта з можливими варіантами вирішення його життєвої ситуації.

25. Техніка саморозкриття використовується тоді, коли:
а) консультант прагне не директивно збагатити досвід клієнта навичками конструктивної поведінки, апелюючи до власного успішного досвіду подолання життєвих труднощів у схожій проблемній ситуації;
б) консультант переслідує мету зібрати максимум інформації про життя клієнта;
в) консультант спонукає клієнта більше зосередитися на причинах виникнення проблемної ситуації, ніж на варіантах її розв'язання;
г) консультант цілеспрямовано створює умови для виникнення інсайту у клієнта.

26. Техніка мовчання має терапевтичну значущість, оскільки її використання сприяє:
а) усвідомленню клієнтом готовності консультанта допомогти вирішити складну життєву ситуацію;
б) збільшенню емоційного взаєморозуміння консультанта і клієнта;
в) ідентифікації проблеми клієнта;
г) прогнозуванню варіантів розвитку життєвої ситуації клієнта.

27. Клієнт якого типу, за класифікацією М. М. Обозова, звертається до консультанта з метою зняти з себе відповідальність у прийнятті необхідного життєвого рішення:
а) клієнт, який все знає і довіряє лише собі;
б) клієнт з потребою висловитися, той який шукає підтримку на емоційному рівні;
в) невпевнений у собі клієнт;
г) впевнений у собі клієнт.

28. На яких етапах консультаційної бесіди доцільно використовувати техніку інтерпретації:
а) на етапі аналізу проблемної ситуації;
б) на етапі ідентифікації проблеми;
в) на етапі формулювання терапвтичної задачі;
г) на етапі розв'язання терапвтичної задачі.

29. Яка техніка виявляється ефективною у роботі з "важкими" клієнтами:
а) техніка саморозкриття;
б) техніка відображення почуттів;
в) техніка контрпарадоксу;
г) техніка мовчання.

30. У яких з перерахованих випадків застосування техніки конфронтації не є доцільним:
а) у випадку, коли клієнт прагне маніпулювати консультантом;
б) у роботі з важким клієнтом, який чинить опір;
в) у взаємодії з клієнтом з потребою висловитися;
г) у ситуації, коли консультант прагне показати клієнту суперечності у його поведінці, виявити непродуктивне використання механізмів психологічного захисту.

Науково-методичне видання

ПСИХОЛОГІЯ:
КОМПЛЕКС ПРОГРАМ НОРМАТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ, СПЕЦІАЛІСТІВ, МАГІСТРІВ

Навчальний посібник

Видавництво
НПУ ім. М. П.Драгоманова
Підписано до друку *31 січня 2013* року.
Формат 60х84/8. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 31,31. Облік вилав. аркушів 24,09, Наклад
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002
(044) 239-30-26, 239-30-85